

**Financováno
Evropskou unií**

Financováno Evropskou unií. Vyjádřené názory a stanoviska jsou pouze názory autora (autorů) a nemusí nutně odrážet názory Evropské unie nebo Evropské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA za ně nenesou odpovědnost.

Přepis podcastu

Téma: Jak se hlídají miliardy z evropských dotací

Ročník: Kvinta

Blok 2

Pepa: Dnešní rozbor podkladů je takový menší speciál, protože je připravený přímo na míru pro žáky kvinty. A téma je docela praktické. Podíváme se totiž na to, jak přesně funguje kontrola a transparentnost peněz v rámci kohezní politiky Evropské unie.

Jana: Přesně tak. Ono to totiž na první pohled může znít jako hrozná byrokracie, ale v jádru je to vlastně hrozně jednoduchý princip.

Pepa: Jasně. Já si k tomu totiž hned na začátku našel jeden takový příměr. Jde to úplně jednoduše přirovnat k běžné crowdfundingové kampani. Jako když se posílají peníze někomu na Kickstarteru nebo u nás na Hithitu.

Jana: To je vlastně skvělá paralela.

Pepa: Že jo. My těm tvůrcům totiž nejdřív musíme věřit, než jim vůbec něco pošleme. Slibují hory doly, ale po skončení té kampaně pak hodně bedlivě sledujeme novinky a zprávy o tom, jak ty naše peníze reálně utratili.

Jana: Protože ruku na srdce, občas se prostě najde kampaň, která ten svůj slib nedodrží.

Pepa: Přesně. Někdo vybere peníze na novou desku a pak si za to odjede na Bahamy.

Jana: No a s těmi evropskými dotacemi je to vlastně úplně, ale úplně stejný princip. Na začátku je obrovská důvěra, ale potom musí přijít tvrdá kontrola.

Pepa: Dobře, ale jak se tenhle obří evropský Hithit vlastně kontroluje v praxi?

Jana: K tomu slouží veřejná databáze, která se jmenuje Kohezio. Ta je kompletně otevřená.

Pepa: Počkat, jakože se tam může podívat kdokoli?

Jana: Kdokoli. Ať už je to nějaký investigativní novinář nebo prostě úplně běžný občan. Zkrátka člověk přijde na web a může si u libovolného projektu zjistit, kdo ty peníze dostal, kolik přesně to bylo a na co konkrétně šly.

Pepa: No dobře, to je sice hezké někde na internetu, tam se dá napsat spousta věcí, ale co v reálném světě? Jak poznám, že ta stavba u nás za městem je z evropských peněz?

Jana: Tam nastupuje pravidlo viditelnosti. U všech větších projektů, a tím se myslí ty, kde příspěvek Evropské unie přesáhne 500 000 €, musí být přímo na té stavbě nepřehlédnutelná cedule...

Pepa: ...s tou typickou modrou vlajkou EU.

Jana: Přesně s tou. Takže to funguje jako taková pojistka. Ty peníze se zkrátka nedají utratit potichu a nikdo si nemůže za veřejné prostředky tajně postavit třeba soukromou vilu.

Pepa: Chápu, ale takhle přísná, řekněme až detektivní pravidla tu asi nejsou odjakživa. K tomu musel být nějaký dost pádný důvod.

Jana: To rozhodně byl a velmi tvrdý. Krásně to ilustruje známá kauza ROP Severozápad.

Pepa: Ta se odehrála zhruba kdy?

Jana: To se bavíme o letech 2007 až 2013. Tenhle program tehdy rozdělával evropské peníze pro Ústecký a Karlovarský kraj. No a vyšetřování později odhalilo něco naprosto šokujícího...

Pepa: ...že ty peníze mizely?

Jana: Spíš šlo o to, jak se schvalovaly žádosti. O těch projektech se totiž nerozhodovalo podle toho, jak byly kvalitní, ale – a to je to smutné – na základě úplatků.

Pepa: Úplatků? Takže si prostě někdo zaplatil, aby mu schválili dotaci.

Jana: Přesně tak. Dokonce mezi obžalovanými figuroval i bývalý hejtman Ústeckého kraje. Tomu mimochodem teď, letos v roce 2026, odvolací soud uložil podmíněný trest.

Pepa: Wow. Takže to má dohru až do dneška.

Jana: Má. A tohle je přesně ten důvod, proč dnes máme ten přísný systém. Z podobných kauz vzniklo to dnešní Kohezie i ty povinné cedule na stavbách, což je vlastně skvělý můstek k tomu, co budou žáci dělat dál. V pracovním listu nebo přímo v nástroji Kohezie si totiž tyhle znalosti sami vyzkouší jako takoví digitální auditoři.

Pepa: To zní skvěle. Jak přesně to funguje?

Jana: Najdou si prostě reálný projekt někde u sebe v okolí, posoudí jeho důvěryhodnost a pak přímo porovnají, jak funguje dnešní systém kontroly oproti té divoké době kauzy ROP Severozápad.

Pepa: Praktická ukázka, to je vždycky nejlepší.

Jana: Jenže tady mě napadá jedna věc k zamyšlení. Pokud ten současný systém po všech těch průšvících konečně funguje, proč se zase chystají nějaké velké změny?

Pepa: Narážíš na ten rok 2028?

Jana: Přesně. Evropská komise navrhuje, že se od roku 2028 sloučí ta dnešní, no, obrovská změť fondů – ať už je to ERDF, ESF+ nebo třeba Fond soudržnosti a další.

Pepa: Všechno se to má slít do jednoho takzvaného Národního a regionálního partnerského plánu pro každý stát. Zastánci téhle změny tvrdí, že to přinese obrovské zjednodušení.

Jana: No, zjednodušení byrokracie zní vždycky fajn. V čem je tedy ten háček?

Pepa: Kraje a samotné regiony z toho mají docela velký strach. Bojí se totiž, že kvůli tomu sloučení do jednoho celostátního balíku peněz přijdou o vlastní slovo v rozhodování.

Jana: Jakože o tom, co se postaví u nich v kraji, bude rozhodovat někdo od stolu v hlavním městě.

Pepa: Přesně to je jejich hlavní obava.

Jana: Takže tu máme na jedné straně snahu o zjednodušení kontroly, ale na druhé straně riziko centralizace, což nás vlastně přivádí k finální otázce dnešního rozboru. Otázce, která nemá jednu jednoduchou správnou odpověď, ale je potřeba se nad ní kriticky zamyslet.

Pepa: Jsem s ní.

Jana: Je sloučení evropských fondů do jednoho velkého plánu od roku 2028 krok k lepší kontrole, nebo riziko, že regiony ztratí vlastní slovo v rozhodování o penězích? A proč?